College voor Toetsen en Examens

NEDERLANDS (3F) HAVO

SYLLABUS CENTRAAL EXAMEN 2024

Versie 2, juli 2022

CENTRALE EXAMENS VO

Beschikbaar gesteld door Stichting Studiebegeleiding Leiden (SSL).
Voor alle eindexamens, zie www.alleexamens.nl. Voor de perfecte voorbereiding op je eindexamen, zie www.sslleiden.nl.

© 2022 College voor Toetsen en Examens, Utrecht.

Alle rechten voorbehouden. Alles uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door fotokopieën, opnamen, of enige andere manier zonder voorafgaande toestemming van de uitgever.

Beschikbaar gesteld door Stichting Studiebegeleiding Leiden (SSL).
Voor alle eindexamens, zie www.alleexamens.nl. Voor de perfecte voorbereiding op je eindexamen, zie www.sslleiden.nl.

INHOUD

VOORWOORD **4**

1 EXAMENSTOF VAN CENTRAAL EXAMEN EN SCHOOLEXAMEN **5**

2 SPECIFICATIE VAN DE GLOBALE EINDTERMEN VOOR HET CE **6**
DOMEIN A: LEESVAARDIGHEID 6
DOMEIN D: ARGUMENTATIEVE VAARDIGHEDEN 7

3 HET CENTRAAL EXAMEN **9**

BIJLAGE 1. EXAMENPROGRAMMA NEDERLANDSE TAAL EN LITERATUUR HAVO/VWO **10**

BIJLAGE 2. REFERENTIENIVEAU 3F LEZEN ZAKELIJKE TEKSTEN **12**

BIJLAGE 3. REFERENTIENIVEAU 4F LEZEN ZAKELIJKE TEKSTEN **13**

BIJLAGE 4. BEGRIPPENLIJST VOOR DOMEIN D. ARGUMENTATIEVE VAARDIGHEDEN **14**

Beschikbaar gesteld door Stichting Studiebegeleiding Leiden (SSL).
Voor alle eindexamens, zie www.alleexamens.nl. Voor de perfecte voorbereiding op je eindexamen, zie www.sslleiden.nl.

VOORWOORD

De minister heeft de examenprogramma's op hoofdlijnen vastgesteld. In het examenprogramma zijn de exameneenheden aangewezen waarover het centraal examen (CE) zich uitstrekt: het CE-deel van het examenprogramma. Het examenprogramma geldt tot nader order.

Het College voor Toetsen en Examens (CvTE) geeft in een syllabus, die in beginsel jaarlijks verschijnt, een toelichting op het CE-deel van het examenprogramma. Behalve een beschrijving van de exameneisen voor een centraal examen kan de syllabus verdere informatie over het centraal examen bevatten, bijvoorbeeld over een of meer van de volgende onderwerpen: specificaties van examenstof, begrippenlijsten, bekend veronderstelde onderdelen van domeinen of exameneenheden die verplicht zijn op het schoolexamen, bekend veronderstelde voorkennis uit de onderbouw, bijzondere vormen van examinering (zoals computerexamens), voorbeeldopgaven, toelichting op de vraagstelling, toegestane hulpmiddelen.

Ten aanzien van de syllabus is nog het volgende op te merken. De functie ervan is een leraar in staat te stellen zich een goed beeld te vormen van wat in het centraal examen wel en niet gevraagd kan worden. Naar zijn aard is een syllabus dus niet een volledig gesloten en afgebakende beschrijving van alles wat op een examen zou kunnen voorkomen. Het is mogelijk, al zal dat maar in beperkte mate voorkomen, dat op een CE ook iets aan de orde komt dat niet met zo veel woorden in deze syllabus staat, maar dat naar het algemeen gevoelen in het verlengde daarvan ligt.

Een syllabus is zodoende een hulpmiddel voor degenen die anderen of zichzelf op een centraal examen voorbereiden. Een syllabus kan ook behulpzaam zijn voor de producenten van leermiddelen en voor nascholingsinstanties. De syllabus is niet van belang voor het schoolexamen. Daarvoor zijn door de SLO handreikingen geproduceerd die niet in deze uitgave zijn opgenomen.

Deze syllabus geldt voor het examenjaar 2024. Syllabi van eerdere jaren zijn niet meer geldig en kunnen van deze versie afwijken. Voor het examenjaar 2025 wordt een nieuwe syllabus vastgesteld.
Het CvTE publiceert uitsluitend digitale versies van de syllabi. Dit gebeurt via Examenblad.nl (www.examenblad.nl), de officiële website voor de examens in het voortgezet onderwijs.
In de syllabi 2024 zijn de wijzigingen ten opzichte van de vorige syllabus voor het examenjaar 2023 duidelijk zichtbaar. De veranderingen zijn geel gemarkeerd. Er zijn diverse vakken waarbij de syllabus 2024 geen inhoudelijke veranderingen heeft ondergaan.

Een syllabus kan zo nodig ook tussentijds worden aangepast, bijvoorbeeld als een in de syllabus beschreven situatie feitelijk veranderd is. De aan een centraal examen voorafgaande Septembermededeling is dan het moment waarop dergelijke veranderingen bekendgemaakt worden. Kijkt u voor alle zekerheid jaarlijks in september op Examenblad.nl.

Het CvTE stelt het aantal en de tijdsduur van de toetsen van het centraal examen vast en de wijze waarop het centraal examen wordt afgenomen. Deze vaststelling wordt gepubliceerd in het rooster voor de centrale examens en in de Septembermededeling.

Voor opmerkingen over syllabi houdt het CvTE zich steeds aanbevolen. U kunt die zenden aan info@cvte.nl of aan CvTE, Postbus 315, 3500 AH Utrecht.

De voorzitter van het College voor Toetsen en Examens,
Drs. P.J.J. Hendrikse

Beschikbaar gesteld door Stichting Studiebegeleiding Leiden (SSL).
Voor alle eindexamens, zie www.alleexamens.nl. Voor de perfecte voorbereiding op je eindexamen, zie www.sslleiden.nl.

1 EXAMENSTOF VAN CENTRAAL EXAMEN EN SCHOOLEXAMEN

Deze syllabus beschrijft het centraal examen Nederlands (3F) havo.
De inhoud van het centraal examen is aan de volgende twee formele kaders gebonden:

- het *Examenprogramma Nederlandse taal en literatuur havo/vwo*, zoals als bijlage 1 opgenomen in deze syllabus;
- het *Besluit referentieniveaus Nederlandse taal en rekenen* (zie http://wetten.overheid.nl/BWBR0027879), waarvan de relevante beschrijvingen van referentieniveaus in bijlage 2 en 3 zijn opgenomen.

Het centraal examen heeft betrekking op domein A en domein D voor zover het analyseren en beoordelen betreft.
Het CvTE stelt het aantal en de tijdsduur van de zittingen van het centraal examen vast.
Het CvTE maakt indien nodig een specificatie bekend van de examenstof van het centraal examen.

Het schoolexamen heeft betrekking op:

- de domeinen en subdomeinen waarop het centraal examen geen betrekking heeft;
- indien het bevoegd gezag daarvoor kiest: een of meer domeinen of subdomeinen waarop het centraal examen betrekking heeft;
- indien het bevoegd gezag daarvoor kiest: andere vakonderdelen, die per kandidaat kunnen verschillen.

~~Bij de uitvoering van het examenprogramma havo wordt het referentiekaderniveau 3F in acht genomen.~~

Beschikbaar gesteld door Stichting Studiebegeleiding Leiden (SSL).
Voor alle eindexamens, zie www.alleexamens.nl. Voor de perfecte voorbereiding op je eindexamen, zie www.sslleiden.nl.

2 SPECIFICATIE VAN DE GLOBALE EINDTERMEN VOOR HET CE

DOMEIN A: LEESVAARDIGHEID

Onderwerpen van de teksten
De kandidaten lezen teksten over onderwerpen van maatschappelijke aard. De teksten voor de havo-kandidaten zijn over het algemeen qua inhoud van een minder hoge abstractiegraad dan de teksten voor de vwo-kandidaten.

Tekstkenmerken
De teksten zijn relatief complex, maar hebben een duidelijke structuur. De informatiedichtheid kan hoog zijn. De teksten die aan de havo kandidaten worden aangeboden, zijn over het algemeen qua zinsbouw en woordkeuze minder ingewikkeld dan de teksten voor de vwo-kandidaten.

Tekstsoorten
De kandidaten lezen informatieve, beschouwende en betogende teksten uit kranten, tijdschriften en van websites.

Opdrachten
De vragen en opgaven die aan de havo kandidaten worden voorgelegd, zijn over het algemeen minder complex dan de vragen en opgaven die aan de vwo-kandidaten voorgelegd worden.

Subdomein A1: Analyseren en interpreteren

1 De kandidaat kan:

- vaststellen tot welke tekstsoort een tekst of tekstgedeelte behoort;
  - de kandidaat kan vaststellen of een tekst of tekstgedeelte uiteenzettend, beschouwend of betogend is;
  - bij uiteenzettende teksten of tekstgedeelten wordt iets uitgelegd, beschreven, verklaard of meegedeeld; de uiteenzetting heeft als doel de lezer te informeren over een stand van zaken of gang van zaken;
  - bij beschouwende teksten of tekstgedeelten worden interpretaties, verklaringen en opinies ter overweging aangeboden; de beschouwing heeft als doel de lezer over een kwestie te laten nadenken, een beschouwing kan ook de argumenten voor en tegen een of meer standpunten behandelen, maar is er niet op gericht de lezer voor een van die standpunten te winnen;
  - bij betogende teksten of tekstgedeelten wordt een beargumenteerd standpunt ingenomen; het betoog heeft als doel de lezer van het standpunt te overtuigen;
  - de kandidaat kan het schrijfdoel van een tekst of tekstgedeelte vaststellen;
  - corresponderende schrijfdoelen bij uiteenzettende, beschouwende of betogende teksten zijn respectievelijk: informeren/uiteenzetten, ter overweging aanbieden en overtuigen / tot actie aanzetten. Deze schrijfdoelen kunnen in combinatie met elkaar voorkomen; de kandidaat kan dan vaststellen wat het belangrijkste schrijfdoel is, c.q. vaststellen of de tekst / het tekstgedeelte voornamelijk een uiteenzettend, beschouwend of betogend karakter draagt.
- de hoofdgedachte van een tekst(gedeelte) aangeven;
  - de kandidaat kan onderwerpen en hoofdgedachten van gehele teksten en tekstgedeelten aanwijzen of parafraseren voor zover expliciet aanwezig en verwoorden voor zover impliciet aanwezig.
- relaties tussen delen van een tekst aangeven;
  - de kandidaat kan inhoudelijke en functionele relaties benoemen die ex- of impliciet tussen tekstonderdelen aanwezig zijn;
  - inhoudelijke en functionele relaties zijn bijvoorbeeld:
    - verwijzingsrelaties;
    - de relatie van oorzaak-gevolg;
    - de relatie doel-middel;
    - de relatie van standpunt-argument-subargument;
    - de relatie van algemene uitspraak-toelichting.
- conclusies trekken met betrekking tot intenties, opvattingen en gevoelens van de auteur;
- standpunten en soorten argumenten herkennen en onderscheiden;

Beschikbaar gesteld door Stichting Studiebegeleiding Leiden (SSL).
Voor alle eindexamens, zie www.alleexamens.nl. Voor de perfecte voorbereiding op je eindexamen, zie www.sslleiden.nl.

  - de kandidaat kan standpunten en soorten argumenten herkennen en onderscheiden conform de eindterm onder domein D.
- argumentatieschema's herkennen
  - de kandidaat kan argumentatieschema's herkennen conform de eindterm onder domein D.

Subdomein A2: Beoordelen

2 De kandidaat kan een betogende tekst of betogend tekstgedeelte op aanvaardbaarheid beoordelen en in deze tekst drogredenen herkennen.

- de kandidaat kan een betogende tekst of betogend tekstgedeelte op aanvaardbaarheid beoordelen en in deze tekst drogredenen herkennen conform de eindterm onder D.

Subdomein A3: Samenvatten

3 De kandidaat kan teksten en tekstgedeelten beknopt samenvatten:

- de kandidaat kan teksten en tekstgedeelten reduceren tot de hoofduitspraak of hoofduitspraken met (belangrijke) ondergeschikte uitspraken;
- de kandidaat kan informatie uit teksten en tekstgedeelten (her)ordenen tot hoofduitspraak of hoofduitspraken met (belangrijke) ondergeschikte uitspraken;
- de kandidaat kan beoordelen of een gegeven samenvatting de hoofduitspraak of hoofduitspraken van de tekst of het tekstgedeelte bevat met (belangrijke) ondergeschikte uitspraken.

DOMEIN D: ARGUMENTATIEVE VAARDIGHEDEN

6 De kandidaat kan een betoog:

- analyseren:
  - de kandidaat kan standpunten en argumenten identificeren en interpreteren;
  - de kandidaat kan argumentatiestructuren onderscheiden/herkennen: enkelvoudige, onder- en nevenschikkende argumentaties;
  - de kandidaat kan feitelijke en waarderende argumenten onderscheiden;
  - de kandidaat kan de volgende argumentatieschema's herkennen: op basis van
    - oorzaak en gevolg;
    - kenmerk of eigenschap;
    - voor- en nadelen;
    - voorbeelden;
    - vergelijking;
    - autoriteit.
- beoordelen:
  - de kandidaat kan een betoog op aanvaardbaarheid beoordelen op basis van:
    - aanvaardbaarheid en controleerbaarheid van feitelijke argumenten;
    - betrouwbaarheid van bronnen;
    - aanvaardbaarheid van waarderende argumenten;
    - relevantie van argumenten;
    - consistentie van de argumentatie
    - toereikendheid van de argumentatie.
  - de kandidaat kan drogredenen herkennen (en vermijden in de eigen argumentatie):
    - drogreden: een onjuist gebruik van een argumentatieschema of het overtreden van een discussieregel;
    - onjuist gebruik van een argumentatieschema:
      - onjuist beroep op een oorzaak-gevolgschema;
      - onjuist beroep op een kenmerk- of eigenschapsschema;
      - onjuist beroep op een voor-en-nadelenschema:
        - overdrijven van voor- of nadelen
        - vals dilemma;
      - onjuist beroep op een voorbeeldschema: overhaaste generalisatie;
      - onjuist beroep op een vergelijkingsschema: verkeerde vergelijking;
      - onjuist beroep op autoriteit.

Beschikbaar gesteld door Stichting Studiebegeleiding Leiden (SSL).
Voor alle eindexamens, zie www.alleexamens.nl. Voor de perfecte voorbereiding op je eindexamen, zie www.sslleiden.nl.

    - overtreding van een discussieregel:
        - de persoonlijke aanval;
        - het ontduiken van de bewijslast;
        - de cirkelredenering;
        - het vertekenen van een standpunt;
        - het bespelen van publiek.
- zelf opzetten en presenteren, schriftelijk en mondeling.[1]

Nadere informatie: vragen en teksten

Het examen bestaat uit 35 tot 55 vragen die gezamenlijk minimaal 55 scorepunten opleveren. Het aantal teksten in de examens is minimaal drie ~~en maximaal zes~~ met een omvang van in totaal 3200-3800 woorden. De teksten zijn gekozen in overeenstemming met de referentieniveaus taal, voor havo 3F en voor vwo 4F.

Diversiteit teksten en vraagstelling

In het 'Advies examens Nederlands' (2018[2]) staan aanbevelingen over de diversiteit van teksten en vragen. De examenmakers putten inspiratie uit de uitwerkingen genoemd in advies 2 en 3 en bijlage 2 van het advies, voor zover passend binnen de huidige kaders. Hiertoe behoort bijvoorbeeld de bevraging naar de samenhang tussen gegevens in een tabel/grafiek en een tekst.

1 Dit onderdeel van de eindterm wordt niet in het CE getoetst en is daarom niet gespecificeerd.
2 Nederlands Nu! en Sectiebestuur Nederlands Levende Talen (2018). *Advies examens Nederlands*.

Beschikbaar gesteld door Stichting Studiebegeleiding Leiden (SSL).
Voor alle eindexamens, zie www.alleexamens.nl. Voor de perfecte voorbereiding op je eindexamen, zie www.sslleiden.nl.

3 HET CENTRAAL EXAMEN

3.1 ZITTINGEN CENTRAAL EXAMEN

Raadpleeg hiervoor Het Examenblad, www.examenblad.nl

3.2 VAKSPECIFIEKE REGELS CENTRAAL EXAMEN

De vakspecifieke regels voor 2016 en volgende examenjaren zijn herzien en in lijn gebracht met het besluit van de staatssecretaris om een aftrekregeling in te voeren bij antwoorden op open vragen voor incorrecte formuleringen en onjuist taalgebruik, zoals tot en met 2014 bij de grote samenvattingsopdracht gebruikelijk was. Deze aftrekregeling behelst dat er voor incorrecte formuleringen en onjuist taalgebruik, waaronder spelfouten, bij antwoorden van de kandidaten op open vragen scorepunten in mindering worden gebracht.

3.3 HULPMIDDELEN

Raadpleeg hiervoor Het Examenblad, www.examenblad.nl

Beschikbaar gesteld door Stichting Studiebegeleiding Leiden (SSL).
Voor alle eindexamens, zie www.alleexamens.nl. Voor de perfecte voorbereiding op je eindexamen, zie www.sslleiden.nl.

BIJLAGE 1. EXAMENPROGRAMMA NEDERLANDSE TAAL EN LITERATUUR HAVO/VWO

(Is tevens bijlage 1 behorende bij Regeling van de Minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap van 29 juni 2011, nr. VO/309740)

Vooropmerking. Voor Nederlands is het examenprogramma voor vwo en havo vrijwel identiek. Alleen Sub domein E1 is verschillend voor vwo en havo.

Het eindexamen

Het eindexamen bestaat uit het centraal examen en het schoolexamen.

Het examenprogramma bestaat uit de volgende domeinen:

Domein A	Leesvaardigheid
Domein B	Mondelinge taalvaardigheid
Domein C	Schrijfvaardigheid
Domein D	Argumentatieve vaardigheden
Domein E	Literatuur
Domein F	Oriëntatie op studie en beroep.

Bij de uitvoering van het examenprogramma worden de referentieniveaus Nederlandse taal in acht genomen, bedoeld in artikel 2, onderdeel c en onderdeel d, van het Besluit referentieniveaus Nederlandse taal en rekenen

Het centraal examen
Het centraal examen heeft betrekking op domein A en domein D voor zover het analyseren en beoordelen betreft.

Het schoolexamen
Het schoolexamen heeft betrekking op:
- de domeinen en subdomeinen waarop het centraal examen geen betrekking heeft;
- indien het bevoegd gezag daarvoor kiest: een of meer domeinen of subdomeinen waarop het centraal examen betrekking heeft;
- indien het bevoegd gezag daarvoor kiest: andere vakonderdelen, die per kandidaat kunnen verschillen.

De examenstof

Domein A: Leesvaardigheid

Subdomein A1: Analyseren en interpreteren
1 De kandidaat kan:
- vaststellen tot welke tekstsoort een tekst of tekstgedeelte behoort;
- de hoofdgedachte van een tekst(gedeelte) aangeven;
- relaties tussen delen van een tekst aangeven;
- conclusies trekken met betrekking tot intenties, opvattingen en gevoelens van de auteur;
- standpunten en soorten argumenten herkennen en onderscheiden;
- argumentatieschema's herkennen.

Subdomein A2: Beoordelen
2 De kandidaat kan een betogende tekst of betogend tekstgedeelte op aanvaardbaarheid beoordelen en in deze tekst drogredenen herkennen.

Subdomein A3: Samenvatten
3 De kandidaat kan teksten en tekstgedeelten beknopt samenvatten.

Beschikbaar gesteld door Stichting Studiebegeleiding Leiden (SSL).
Voor alle eindexamens, zie www.alleexamens.nl. Voor de perfecte voorbereiding op je eindexamen, zie www.sslleiden.nl.

Domein B: Mondelinge taalvaardigheid

4 De kandidaat kan ten behoeve van een voordracht, discussie of debat (ter keuze van de school):
– relevante informatie verzamelen en verwerken;
– deze informatie adequaat presenteren met het oog op doel, publiek en gespreksvorm;
– adequaat reageren op bijdragen van luisteraars of gespreksdeelnemers.

Domein C: Schrijfvaardigheid

5 De kandidaat kan ten behoeve van een gedocumenteerde uiteenzetting, beschouwing en betoog:
– relevante informatie verzamelen en verwerken;
– deze informatie adequaat presenteren met het oog op doel, publiek, tekstsoort en conventies voor geschreven taal;
– concepten van de tekst reviseren op basis van geleverd commentaar.

Domein D: Argumentatieve vaardigheden

6 De kandidaat kan een betoog:
– analyseren;
– beoordelen;
– zelf opzetten en presenteren, schriftelijk en mondeling.

Domein E: Literatuur

Sub domein E1: Literaire ontwikkeling
7 De kandidaat kan beargumenteerd verslag uitbrengen van zijn leeservaringen met een aantal door hem geselecteerde literaire werken.
* Minimumaantal: havo 8; vwo 12 waarvan minimaal 3 voor 1880.
* De werken zijn oorspronkelijk geschreven in de Nederlandse taal.

Sub domein E2: Literaire begrippen
8 De kandidaat kan literaire tekstsoorten herkennen en onderscheiden, en literaire begrippen hanteren in de interpretatie van literaire teksten.
Sub domein E3: Literatuurgeschiedenis
9 De kandidaat kan een overzicht geven van de hoofdlijnen van de literatuurgeschiedenis, en de gelezen literaire werken plaatsen in dit historisch perspectief.

Domein F: Oriëntatie op studie en beroep

Beschikbaar gesteld door Stichting Studiebegeleiding Leiden (SSL).
Voor alle eindexamens, zie www.alleexamens.nl. Voor de perfecte voorbereiding op je eindexamen, zie www.sslleiden.nl.

BIJLAGE 2. REFERENTIENIVEAU 3F LEZEN ZAKELIJKE TEKSTEN

Algemene omschrijving	
3F: Kan een grote variatie aan teksten over onderwerpen uit de (beroeps)opleiding en van maatschappelijke aard zelfstandig lezen. Leest met begrip voor geheel en details.	
Tekstkenmerken	
De teksten zijn relatief complex, maar hebben een duidelijke opbouw die tot uiting kan komen in het gebruik van kopjes. De informatiedichtheid kan hoog zijn.	
Taken	
1. Lezen van informatieve teksten	Kan *informatieve* teksten lezen, zoals voorlichtingsmateriaal, brochures van instanties (met meer formeel taalgebruik), teksten uit (gebruikte) methodes, maar ook krantenberichten, zakelijke correspondentie, ingewikkelde schema's en rapporten over het eigen werkterrein.
2. Lezen van instructies	Kan *instructieve* teksten lezen, zoals ingewikkelde instructies in gebruiksaanwijzingen bij onbekende apparaten en procedures.
3. Lezen van betogende teksten	Kan *betogende* teksten lezen, waaronder teksten uit schoolboeken, opiniërende artikelen.
Kenmerken van de taakuitvoering	
Begrijpen	Kan tekstsoorten benoemen. Kan de hoofdgedachte in eigen woorden weergeven. Begrijpt en herkent relaties als oorzaak-gevolg, middel-doel, opsomming e.d. Maakt onderscheid tussen hoofden bijzaken, meningen en feiten. Maakt onderscheid tussen standpunt en argument. Maakt onderscheid tussen drogreden en argument.
Interpreteren	Trekt conclusies naar aanleiding van een (deel van de) tekst. Trekt conclusies over de intenties, opvattingen en gevoelens van de auteur.
Evalueren	Kan het doel van de schrijver aangeven als ook de talige middelen die gebruikt zijn om dit doel te bereiken. Kan de tekst opdelen in betekenisvolle eenheden, en kan de functie van deze eenheden benoemen. Kan de argumentatie in een betogende tekst op aanvaardbaarheid beoordelen. Kan de informatie in een tekst beoordelen op waarde voor zichzelf en anderen.
Samenvatten	Kan een tekst beknopt samenvatten voor anderen.
Opzoeken	Kan de betrouwbaarheid van bronnen beoordelen, vermeldt bronnen. Kan snel informatie vinden in langere rapporten of ingewikkelde schema's.

Beschikbaar gesteld door Stichting Studiebegeleiding Leiden (SSL).
Voor alle eindexamens, zie www.alleexamens.nl. Voor de perfecte voorbereiding op je eindexamen, zie www.sslleiden.nl.

BIJLAGE 3. REFERENTIENIVEAU 4F LEZEN ZAKELIJKE TEKSTEN

Algemene omschrijving 4F	
Kan een grote variatie aan teksten lezen over tal van onderwerpen uit de (beroeps) opleiding en van maatschappelijke aard en kan die in detail begrijpen.	
Tekstkenmerken	
De teksten zijn complex en de structuur is niet altijd even duidelijk.	
Taken	
1. Lezen van informatieve teksten	Kan *informatieve* teksten met een hoge informatiedichtheid lezen, zoals lange en ingewikkelde rapporten, en gecondenseerde artikelen.
2. Lezen van instructies	Zie 3F (Bijlage 2)
3. Lezen van betogende teksten	Kan *betogende* teksten lezen, waaronder teksten met een ingewikkelde argumentatie, of artikelen waarin de schrijver (impliciet) een standpunt inneemt of beschouwing geeft.
Kenmerken van de taakuitvoering	
Begrijpen	Maakt onderscheid tussen uiteenzettende, beschouwende of betogende teksten. Maakt onderscheid tussen argumenten: objectieve vs. subjectieve argumenten, en onderscheidt drogreden van argument. Herkent argumentatieschema's. Herkent ironisch taalgebruik
Interpreteren	Kan een vergelijking maken met andere teksten en tussen tekstdelen. Kan ook impliciete relaties tussen tekstdelen aangeven. Herkent persoonlijke waardeoordelen en interpreteert deze als zodanig.
Evalueren	Kan argumentatie analyseren en beoordelen. Kan een tekst beoordelen op consistentie. Kan taalgebruik beoordelen.
Samenvatten	Kan van een tekst een goed geformuleerde samenvatting maken die los van de uitgangstekst te begrijpen valt.
Opzoeken	Zie 3F (Bijlage 2)

Beschikbaar gesteld door Stichting Studiebegeleiding Leiden (SSL).
Voor alle eindexamens, zie www.alleexamens.nl. Voor de perfecte voorbereiding op je eindexamen, zie www.sslleiden.nl.

BIJLAGE 4. BEGRIPPENLIJST VOOR DOMEIN D. ARGUMENTATIEVE VAARDIGHEDEN

De opgenomen begrippen worden in het CE bekend verondersteld en worden daarin dus zonder toelichting gebruikt.

Betogende tekst (betoog)
: Een tekst of tekstgedeelte waarin de schrijver of spreker een beargumenteerd standpunt inneemt.
Het betoog heeft als doel de lezer van het standpunt te overtuigen.

Beschouwende tekst (beschouwing)
: Een tekst of tekstgedeelte waarin de schrijver of spreker interpretaties, verklaringen en opinies ter overweging aanbiedt.
De beschouwing heeft als doel de lezer over een kwestie te laten nadenken. Een beschouwing kan ook de argumenten voor en tegen een of meer standpunten behandelen, maar is er niet op gericht de lezer voor een van die standpunten te winnen.

Uiteenzettende tekst (uiteenzetting)
: Een tekst of tekstgedeelte waarin de schrijver of spreker iets uitlegt, beschrijft, verklaart of meedeelt.
De uiteenzetting heeft als doel de lezer te informeren over een stand van zaken of gang van zaken.

Standpunt
: Een uitspraak die op twijfel of tegenspraak stuit of zou kunnen stuiten volgens de schrijver of spreker. Ook: stelling(name), bewering, mening.
Een standpunt kan in een tekst impliciet zijn: dat wil zeggen dat het standpunt niet in de tekst is geformuleerd maar er wel uit afgeleid kan worden.

Argument
: Een uitspraak waarmee een schrijver of spreker een standpunt onderbouwt.
Een argument dient om het standpunt aanvaardbaar of aanvaardbaarder te maken; de bedoeling ervan is de twijfelaars of tegenstanders te overtuigen van het standpunt.

Tegenargument
: Een uitspraak waarmee een schrijver of spreker een standpunt of een argument probeert te weerleggen of te ontkrachten.
Een tegenargument dient om een standpunt of een argument minder aanvaardbaar te maken.

Argumentatie
: Het standpunt en het geheel van argumenten dat het standpunt ondersteunt (argumenten) of ontkracht (tegenargumenten).

Argumentatiestructuur
: Een weergave van de wijze waarop in een tekst of tekstdeel argumenten met elkaar en met het standpunt samenhangen.

    Enkelvoudige argumentatie
    : Een argumentatie die bestaat uit één argument en één standpunt.

    Onderschikkende argumentatie
    : Een argumentatie waarin een argument wordt ondersteund door één of meer subargumenten. Ook: ketenargumentatie.

Beschikbaar gesteld door Stichting Studiebegeleiding Leiden (SSL).
Voor alle eindexamens, zie www.alleexamens.nl. Voor de perfecte voorbereiding op je eindexamen, zie www.sslleiden.nl.

Nevenschikkende argumentatie

Een argumentatie waarin twee of meer argumenten gezamenlijk het standpunt ondersteunen. De argumenten in nevenschikkende argumentatie kunnen afhankelijk zijn (ze zijn samen nodig om het standpunt te ondersteunen) of onafhankelijk (ze vormen ieder op zich een zelfstandig argument voor het standpunt).

Argumentatieschema

Een argumentatieschema geeft de aard aan van het verband tussen een standpunt en een argument.
We onderscheiden de volgende argumentatieschema's:

Argumentatie op basis van oorzaak en gevolg

De schrijver of spreker wijst op een of meer gevolgen om de waarschijnlijkheid van een oorzaak te onderbouwen of op een of meer oorzaken om de waarschijnlijkheid van een gevolg te onderbouwen.

Argumentatie op basis van kenmerk of eigenschap

De schrijver of spreker geeft een of meer kenmerkende eigenschappen van een persoon, object of verschijnsel om een standpunt over een andere eigenschap te onderbouwen.

Argumentatie op basis van voor- en nadelen

De schrijver of spreker geeft voor- en/of nadelen van een voorgestelde actie of handeling om een standpunt over de (on)wenselijkheid ervan te onderbouwen.

Argumentatie op basis van voorbeelden

De schrijver of spreker geeft voorbeelden van het optreden van een eigenschap of verschijnsel om een standpunt over het algemener voorkomen van die eigenschap of dat verschijnsel te onderbouwen.

Argumentatie op basis van vergelijking

De schrijver of spreker maakt een vergelijking tussen twee situaties; op grond van wat in de ene situatie (on)waarschijnlijk of (on)gepast is, onderbouwt hij een standpunt over wat in de andere situatie (on)waarschijnlijk of (on)gepast is.

Argumentatie op basis van autoriteit

De schrijver of spreker beroept zich op een uitspraak van een deskundige en betrouwbare bron om een standpunt te onderbouwen. Ook: argumentatie op basis van een gezaghebbende bron.

Soorten argumenten

Uitspraken die als argument kunnen dienen zijn er in allerlei soorten. We onderscheiden feitelijke en waarderende uitspraken.

Feitelijke uitspraken

Een uitspraak waarvan degene die hem doet, claimt dat hij waar, waarschijnlijk of aannemelijk is. Er is sprake van een feit wanneer een feitelijke uitspraak waar is.

Waarderende uitspraken

Een niet-feitelijke uitspraak, dat wil zeggen een uitspraak over wat goed of slecht, mooi of lelijk, waardevol of waardeloos, wenselijk of onwenselijk, gepast of ongepast is.

Aanvaardbaarheid van argumentatie

Argumentatie is aanvaardbaar als

- de gegeven argumenten op zichzelf aanvaardbaar en relevant zijn,
- de argumenten onderling consistent zijn,
- de argumenten samen toereikend zijn voor het ingenomen standpunt.

Beschikbaar gesteld door Stichting Studiebegeleiding Leiden (SSL).
Voor alle eindexamens, zie www.alleexamens.nl. Voor de perfecte voorbereiding op je eindexamen, zie www.sslleiden.nl.

Aanvaardbaarheid van feitelijke uitspraken

Een feitelijke uitspraak is aanvaardbaar voor de lezer of gesprekspartner

- wanneer hij in overeenstemming is met zijn of haar kennis van de wereld of
- wanneer hij direct controleerbaar is en daarbij waar blijkt te zijn of
- wanneer hij afkomstig is van een betrouwbare bron.

Controleerbaarheid van feitelijke uitspraken

Feitelijke uitspraken zijn controleerbaar wanneer het (in principe) mogelijk is ze door empirische waarneming te toetsen.

Betrouwbaarheid van bronnen

De bron van een uitspraak is betrouwbaar als:

- deze deskundig is op het terrein van de uitspraak,
- deze geen belang heeft bij de acceptatie ervan, en
- deze zichzelf niet tegenspreekt.

Aanvaardbaarheid van waarderende uitspraken

Een waarderende uitspraak is aanvaardbaar wanneer hij in overeenstemming is met de kennis en opvattingen de beoordelaar.

Relevantie van argumenten

Een argument is relevant wanneer aanvaarding ervan het standpunt aannemelijker maakt.

Consistentie van argumentatie

Argumentatie is consistent wanneer de geleverde argumenten elkaar niet tegenspreken.

Toereikendheid van argumentatie

Argumentatie is toereikend (of voldoende) wanneer het geleverde argument of de geleverde argumenten samen een standpunt aanvaardbaar maken.

Drogredenen

Onjuist gebruik van een argumentatieschema of een overtreding van een discussieregel.

Van een onjuist gebruik van een argumentatieschema is onder andere sprake bij de volgende drogredenen:

Onjuist beroep op een oorzaak-gevolgschema

Het argumentatieschema op basis van oorzaak en gevolg wordt onjuist gebruikt als

- de in het argument genoemde oorzaken niet voldoende zijn voor het optreden van het voorspelde gevolg of
- het in het argument genoemde gevolg andere oorzaken kan hebben dan de in het standpunt genoemde oorzaak of
- alleen op basis van het gelijktijdig of na elkaar optreden van twee verschijnselen geconcludeerd wordt tot een oorzaak-gevolgrelatie tussen die verschijnselen.

Onjuist beroep op een kenmerk- of eigenschapsschema

Het argumentatieschema op basis van een kenmerk of eigenschap wordt onjuist gebruikt als aan een bepaald kenmerk of eigenschap wel betekenis wordt toegekend, terwijl andere relevante kenmerken of eigenschappen worden genegeerd.

Onjuist beroep op een voor-en-nadelenschema: overdrijven van voor- of nadelen

Het argumentatieschema op basis van voor- en nadelen wordt onjuist gebruikt als het gevolg of de gevolgen van een handeling schromelijk worden overdreven.

Beschikbaar gesteld door Stichting Studiebegeleiding Leiden (SSL).
Voor alle eindexamens, zie www.alleexamens.nl. Voor de perfecte voorbereiding op je eindexamen, zie www.sslleiden.nl.

Onjuist beroep op een voor-en-nadelenschema: vals dilemma

Het argumentatieschema op basis van voor- en nadelen wordt onjuist gebruikt als wordt gesuggereerd of aangenomen dat we moeten kiezen uit twee mogelijkheden met beide even grote nadelige gevolgen, terwijl er nog andere mogelijkheden zijn.

Onjuist beroep op een voorbeeldschema: overhaaste generalisatie

Het argumentatieschema op basis van voorbeelden wordt onjuist gebruikt als op basis van te weinig en/of niet-representatieve voorbeelden een standpunt wordt beargumenteerd.

Onjuist beroep op een vergelijkingsschema: verkeerde vergelijking

Het argumentatieschema op basis van vergelijking wordt onjuist gebruikt wanneer de vergeleken situaties op relevante punten van elkaar verschillen.

Onjuist beroep op autoriteit

Het argumentatieschema op basis van autoriteit wordt onjuist gebruikt wanneer een beroep wordt gedaan op een bron die ondeskundig of belanghebbend is of zichzelf tegenspreekt.

Van een overtreding van een discussieregel is onder andere sprake bij de volgende drogredenen:

Persoonlijke aanval

Van een persoonlijke aanval is sprake wanneer een discussiant niet ingaat op de argumentatie van zijn tegenstander, maar hem beschuldigt van onkunde, onbetrouwbaarheid of slechte persoonlijke eigenschappen. De discussiant neemt zijn tegenstander daarmee niet serieus als gesprekspartner

Ontduiken van bewijslast

Van het ontduiken van de bewijslast is sprake wanneer een discussiant geen argumenten wil geven voor het ingenomen standpunt.

Cirkelredenering

Van een cirkelredenering is sprake wanneer een discussiant een standpunt onderbouwt door het in andere woorden weer te geven. Als de discussiant geen andere argumenten geeft, is het tegelijkertijd het ontduiken van de bewijslast.

Vertekenen van een standpunt

Van het vertekenen van een standpunt is sprake wanneer een discussiant het standpunt of een argument van een tegenstander onjuist weergeeft of deze een standpunt of argument in de mond legt dat niet is ingenomen.

Bespelen van publiek

Van het bespelen van publiek is sprake wanneer een discussiant een beroep doet op de emoties van het publiek om het te winnen voor een standpunt.

Beschikbaar gesteld door Stichting Studiebegeleiding Leiden (SSL).
Voor alle eindexamens, zie www.alleexamens.nl. Voor de perfecte voorbereiding op je eindexamen, zie www.sslleiden.nl.

COLLEGE VOOR TOETSEN EN EXAMENS

Het College voor Toetsen en Examens is namens de overheid verantwoordelijk voor de kwaliteit en het niveau van de centrale examens en toetsen in Nederland. Het heeft verschillende examens en toetsen onder zijn hoede.

cvte.nl

SAMEN BOUWEN WE AAN GOEDE TOETSEN EN EXAMENS

Centrale Eindtoets primair onderwijs: de eindtoets die de overheid aanbiedt aan leerlingen uit groep 8. De uitkomst is een advies voor het best passende brugklastype.
Centraleeindtoetspo.nl

Centrale examens voortgezet onderwijs: het centrale deel van de eindexamens vmbo, havo of vwo. Het diploma geeft toegang tot passend vervolgonderwijs.
Examenblad.nl

Staatsexamens voortgezet onderwijs: examens voor iedereen die individueel of op vso-scholen niet in staat is via het regulier voortgezet onderwijs examen af te leggen.
Staatsexamensvo.nl

Centrale examens middelbaar beroepsonderwijs: centrale examens Nederlandse taal en Engels voor studenten in het mbo. De uitkomst is onderdeel van het mbo-diploma.
Examenbladmbo.nl

Staatsexamens Nederlands als tweede taal: examens Nederlandse taal voor iedereen die Nederlands niet als moedertaal heeft. Het diploma toont aan dat het Nederlands voldoende is voor werk of opleiding.
Staatsexamensnt2.nl

Beschikbaar gesteld door Stichting Studiebegeleiding Leiden (SSL).
Voor alle eindexamens, zie www.alleexamens.nl. Voor de perfecte voorbereiding op je eindexamen, zie www.sslleiden.nl.